

ARUBA

- Ip ■ 44. Wat is het verband tussen alinea 8 en 9?
Kies het beste antwoord.
A Conclusie
B Doel-Middel
C Tegenstelling
D Voorwaarde

- Ip □ 45. Citeer de kernzin van het tekstgedeelte *Herhalen*, *herhalen* (alinea 8 en 9).

- In alinea 11 (regel 51 – 52) staat: "Het is van belang om kinderen te prikkelen, zonder ze te overvoeren, want dat leidt slechts tot frustratie, ..."
Ip □ 46. Geef de auteur met dit zinsgedeelte volgens de tekst een feit of een mening aan?

- In alinea 11 (regel 51 – 52) staat: "... zonder ze te overvoeren, want dat leidt slechts tot frustratie, ..."
Ip □ 47. In welke alinea wordt hiervan een voorbeeld gegeven?

- Alinea 11 en 12 vormen het slot van de tekst *Kun je kinderen slim maken*?
Ip ■ 48. Wat is de functie van het slot van deze tekst?
Kies het beste antwoord.
A Conclusie en advies
B Conclusie en toekomstverwachting
C Samenvatting en advies
D Samenvatting en toekomstverwachting

NEDERLANDS LEESVAARDIGHEID

Vragenboek

Dit vragenboek bestaat uit
3 korte teksten en 48 vragen.
Er zijn 12 bladen, inclusief voorblad.
Maximaal aantal te behalen punten: 53

De kandidaat begint met dit vragenboek.
Vanaf tekst 4 neemt de kandidaat ook het tekstboek erbij.
Alle antwoorden worden gemaakt op het antwoordblad.

Het gebruik van een ééndelig woordenboek Nederlands is toegestaan.
Daarnaast is een tweetalig woordenboek vanuit en naar de doeltaal toegestaan,
in één band of twee afzonderlijke delen.

CARENSOL

Te hoge elektra rekening?
Ten einde raad?

Carensol kan helpen met een

Energy Audit!

Laat ons bij u thuis komen om u een overzicht te geven, waar u het meeste energie aan gebruikt en wat u kunt doen om energie te besparen.

Kom bij ons op kantoor langs zodat u kan zien hoe wij onze elektra rekening met 50% hebben verlaagd. Bel 738 1503 voor een afspraak.

Bentaweg 1
Tel: 738 1503
Fax: 738 1504
E-mail: info@carensol.co
www.carensol.co

Naar een advertentie uit *Nipya Business*, 13 november 2010

Vragen bij tekst 6 KUN JE KINDEREN SLIM MAKEN?

Ip ■ 37. Wat is het onderwerp van deze tekst?

Kies het beste antwoord.

- A Fabels en feiten over kinderen
- B Je kunt kinderen slimmer maken
- C Slimme kinderen
- D Stimuleren ontwikkeling van kinderen

Ip ■ 38. Welke functie heeft alinea 2 binnen het tekstgedeelte *Nieuwe indrukken* (alinea 2 en 3)?

Kies het beste antwoord.

- A Advies geven
- B Een oorzaak noemen
- C Een uitleg geven
- D Een voorbeeld geven

Ip ■ 39. Welke functie heeft alinea 3 binnen het tekstgedeelte *Nieuwe indrukken* (alinea 2 en 3)?

Kies het beste antwoord.

- A Conclusie
- B Gevolg
- C Tegenstelling
- D Uitwerking

Ip □ 40. Citeer de kernzin van het tekstgedeelte *Nieuwe indrukken* (alinea 2 en 3).

Lees alinea 3.

Citeer het zinsgedeelte waarin staat waarom een kind de eerste drie maanden van zijn leven niet zichtbaar actief bezig is met zijn omgeving.

Ip ■ 42. Welk kopje past het beste boven het tekstgedeelte dat gevormd wordt door alinea 4 en 5?

- A Prikkeleen, niet forceren
- B Prikkeleen, niet uitlokken
- C Stimuleren van kinderbrein
- D Stimuleren met voorwerpen

Ip ■ 43. Alinea 7 bestaat voornamelijk uit:

- A Adviezen en informatie
- B Adviezen en opvattingen
- C Adviezen en uitleg
- D Adviezen en voorwaarden

2p □ 29. Lees alinea 3.
Noem twee gevolgen, voor kinderen en personen jonger dan 20 jaar, als ze zich niet beschermen tegen de verbranding van de huid door zonnestralen.

1p ■ 30. In alinea 5 (regel 32 – 34) staat de zin: “Zo zorgt het ... vrouwen en ouderen”. Welk tekstverband heeft deze zin binnen de alinea?

- Kies uit:
A Oorzaak
B Opsomming
C Tegenstelling
D Voorbeeld

1p □ 31. Lees alinea 6.
Noteer in één woord de functie van cholecalciferol.

2p □ 32. Lees alinea 7.
Geef twee redenen waarom een juiste zuurstofvoorziening van het lichaam belangrijk is.

1p □ 33. Lees alinea 8.
Citeer de zin waarin een conclusie getrokken wordt.

1p ■ 34. Er is een verband tussen alinea 7 en 8.
Noem het verband. Kies het beste antwoord.
A Opsomming
B Tegenstelling
C Verklaring
D Voorbeeld

1p ■ 35. Welke functies passen het beste bij de laatste alinea van deze tekst?
De auteur wil met deze alinea een...
A conclusie en adviezen geven.
B conclusie en een toekomstverwachting geven.
C samenvatting en adviezen geven.
D samenvatting en een toekomstverwachting geven.

1p ■ 36. Wat is het belangrijkste schrijfdoel van de auteur met deze tekst?
De auteur wil de lezer:
A Amuseren.
B Informeren.
C Overhalen.
D Overtuigen.

1p □ 1. Wat betekent de afkorting CARENSOL?

1p ■ 2. Vaak wordt een afbeelding gebruikt om de tekst te verduidelijken.
Wat is de functie van de afbeelding met de stekker?

- Kies het beste antwoord.
Consumenten erop wijzen ...
A dat elektriciteit geld kost.
B dat stekkers gevaarlijk kunnen zijn.
C dat een hoge energierekening voorkomen kan worden.
D om minder elektriciteit te gebruiken.

1p ■ 3. Uit hoeveel onderdelen bestaat het advies van Carensol?
A 2
B 3
C 4
D 5

1p ■ 4. Wat is het doel van deze tekst?
Kies het beste antwoord.
A Informeren
B Instrueren
C Overhalen
D Overtuigen

Gezonde vervuiling

1. Een rups op je broccoli?
2. Tortrjes in een blikje maïskorrels? De meeste bewoners van de westerse wereld rillen bij het idee een insect met de kaken fijn te malen en door te slikken.
3. Toch is het eten van insecten in andere landen heel normaal: wereldwijd staan zo'n 1400 verschillende insectensoorten op het menu. Niet omdat mensen geen ander voedsel kunnen betalen, maar omdat ze het lekker vinden. Daar komt bij dat insecten gezond zijn. Ze bevatten veel eiwitten, zijn goed verteerbaar, er zitten essentiële aminozuren in en ze bevatten ook belangrijke vetzuren.
4. Volgens de Wageningse hoogleraar entomologie Arnold van Huis mogen insecten dan ook meer aandacht krijgen in het westerse dieet. Hij denkt daarbij aan insectenmaaks en ook aan het toevoegen van insecteneiwitten aan bewerkt vlees zoals worst. En nog een voordeel: als insecten ander vlees vervangen, zou dat minder belastend voor het milieu zijn.
5. Probeer in het vervolg dus blij te zijn als je zo'n voedzaam beestje in je blikje sperziebonen treft. Hap toe, je krijgt er niets van.

Naar een artikel van Rik Kuiper uit *QUEST bruintiment*, november 2010.

- lp ■ 22. Tussen alinea 7 en de alinea's 8 en 9 bestaat een verband.
Alinea 8 en 9 geven ...

- A een conclusie van alinea 7.
- B een uitleg bij alinea 7.
- C een uitwerking van alinea 7.
- D voorbeelden bij alinea 7.

- lp □ 23. In alinea 8 (regel 50) staat: "Chance 4 All is een organisatie (...)." Citeer de zin die het beste aangeeft dat *Chance 4 All* voldoet aan de eisen van duurzaam toerisme.

- lp ■ 24. In alinea 9 (regel 76 – 77) staat de zin: "Ook dat is duurzaam toerisme." Hiermee wordt bedoeld dat men ...

- A er zich bewust van moet zijn wat men koopt.
- B geen producten van bedreigde diersoorten als souvenir moet kopen.
- C legale producten koopt die de lokale economie ondersteunen.
- D moet voorkomen dat souvenirs door de douane in beslag worden genomen.

- lp ■ 25. Wat is de functie van alinea 10?

- A Kies het beste antwoord.
- B Conclusie en opvatting
- C Conclusie en voorwaarde
- D Samenvatting en verwachting
- E Samenvatting en voorwaarde

Vragen bij tekst 5 ZONNEN IS OOK GEZOND

- lp ■ 26. Wat zijn de belangrijkste functies van de eerste alinea?

- A Kies uit:
- B De lezer nieuwsgierig maken en een conclusie voorop stellen.
- C De lezer nieuwsgierig maken en het onderwerp van de tekst aankondigen.
- D Onderwerp van de tekst aankondigen en een conclusie voorop stellen.
- E Onderwerp van de tekst aankondigen en een samenvatting geven van de tekst.

- lp □ 27. Lees alinea 2.
De tekst noemt twee redenen waarom zonnen juist gezond is. Schrijf deze twee redenen op.

- lp □ 28. Met hoeveel factoren moet je volgens de tekst rekening houden als je wilt gaan zonnen?

Vragen bij tekst 4
DUURZAAM TOERISME

De kern van de tekst *Duurzaam toerisme* kan verdeeld worden in drie delen:

Deel 1: alinea 2 en 3

Deel 2: alinea 4, 5 en 6

Deel 3: alinea 7, 8 en 9

Plaats bij ieder deel het juiste tussenkopje.

Kies uit: *Duurzaam toerisme*, *Klimaat neutraal*, *Verantwoord reizen*.

Let op: ieder tussenkopje mag je maar één keer gebruiken.

Ip □ 14. Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 1 (alinea 2 en 3) weer?

Ip □ 15. Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 2 (alinea 4, 5 en 6) weer?

Ip □ 16. Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 3 (alinea 7, 8 en 9) weer?

Ip ■ 17. Wat is het verband tussen alinea 2 en 3?

Kies het beste antwoord.

Alinea 3 ...

A geeft een uitwerking van alinea 2.

B geeft een verklaring van alinea 2.

C is een voorbeeld bij alinea 2.

D vormt een tegenstelling met alinea 2.

De titel van de tekst is *Duurzaam toerisme*.

Ip □ 18. In welke alinea staat hiervan een definitie?

In alinea 4 (regel 33 – 34) staat: "een mogelijkheid om klimaatneutraal te vliegen."

Elders in de tekst wordt uitgelegd wat dit betekent.

Ip □ 19. Wat betekent klimaatneutraal vliegen volgens de tekst?

In alinea 4 komt het begrip *GreenSeat* aan de orde.

Waarom is het voor een reiziger belangrijk om een *GreenSeat* te boeken?

Citeer de zin die antwoord geeft op deze vraag.

Raadpleeg alinea 5 en 6.

In de tekst *Duurzaam toerisme* is een tabel opgenomen.

Wat is het doel van deze tabel?

De schrijver wil hiermee verduidelijken ...

A hoeveel CO₂-uistoot vliegereizen veroorzaken.

B hoeveel een *GreenSeat* kost vanuit Aruba.

C wat hij in alinea 6 schrijft.

D wat klimaatneutraal vliegen inhoudt.

Vragen bij tekst 2
GEZONDE VERVUILING

Ip ■ 5. Wat is de functie van de eerste alinea?

De auteur ...

A geeft een samenvatting van de rest van de tekst.

B geeft voorbeelden bij het onderwerp dat hij in de tekst bespreekt.

C noemt de aanleiding voor het schrijven van de tekst.

D zet een belangrijke conclusie voorop.

Wat is het verband tussen alinea 1 en 2?

A Alinea 1 en 2 vormen een opsomming.

B Alinea 1 en 2 vormen een tegenstelling.

C Alinea 2 geeft een verklaring bij alinea 1.

D Alinea 2 is een gevolg van alinea 1.

In de laatste zin van alinea 2 staat een opsomming.

Uit hoeveel onderdelen bestaat deze opsomming?

A 2

B 3

C 4

D 5

In alinea 2 (regel 8-12) staat de zin: "Toch is ... het menu."

Schrijf drie redenen op waarom er wereldwijd zo'n 1400 verschillende insecten-

soorten op het menu staan.

Raadpleeg alinea 2 en 3.

Ip ■ 9. Wat is het doel van deze tekst?

Het doel van deze tekst is vooral ...

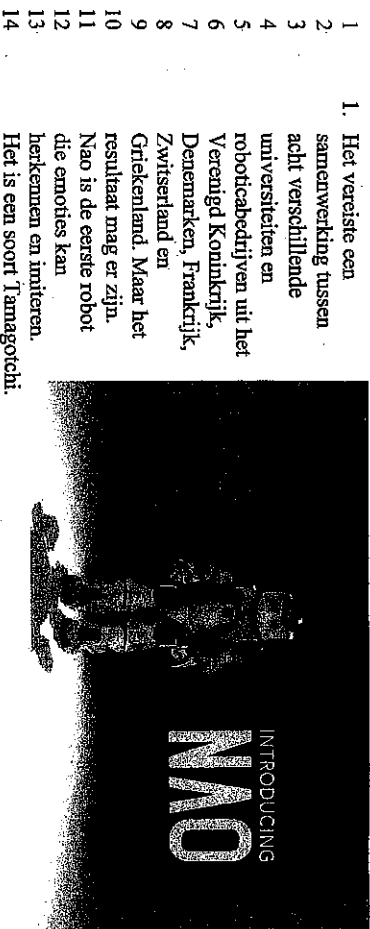
A amuseren.

B informeren.

C overhalen.

D overtuigen.

Knuffelen met een robot

1. Het vereiste een samenwerking tussen acht verschillende universiteiten en robotica-bedrijven uit het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Frankrijk, Zwitserland en Griekenland. Maar het resultaat mag er zijn.
- Nao is de eerste robot die emoties kan herkennen en imiteren.
- Het is een soort Tamagotchi.
2. Net als die digitale huisdieren reageert Nao op de manier waarop je hem behandelt. Als je vriendelijk bent, kan hij zijn armen in de lucht gooien voor een knuffel. Maar hij kan ook vertedigd zijn, of bang. Hij maakt zich dan klein en blijft net zo lang zo zitten tot je hem met een aai over zijn bol geruststelt. Nao volgt je blik, kan gezichten onthouden en kan na verloop van tijd je stemming inschatten. Dat komt doordat hij eerdere interacties kan onthouden.
3. Volgens onderzoekers heeft Nao de emotionele capaciteiten van een eenjarig kind. Ze denken dat de robot in de toekomst een vriend kan zijn voor eenzame ouderen, of voor zieke kinderen. Bovendien zeggen de onderzoekers, zullen robots binnen de kortste keren een onderdeel van ons alledaagse leven worden. Het is dus goed om er alvast aan te denken.

Naar een artikel uit *QUEST PSYCHOLOGIE*, nr. 3, 2010

Vragen bij tekst 3 KNUFFELLEN MET EEN ROBOT

- 1p ■ 10.** Wat is de aanleiding tot het schrijven van de tekst *Knuffelen met een robot*? Kies het beste antwoord.
- A de capaciteiten heeft van een eenjarig kind.
B een vriend kan zijn voor eenzame ouderen en zieke kinderen.
C emoties kan herkennen en imiteren.
D reageert net als digitale huisdieren.
- 1p □ 11.** In alinea 1 (regel 14) staat de zin: "*Het is een soort Tamagotchi*." Citeer twee woorden uit de tekst waaruit blijkt wat Tamagotchi's zijn.
- 1p □ 12.** Hoe komt het dat Nao volgens de tekst emoties bij de mens kan herkennen? Citeer de zin uit de tekst die hier antwoord op geeft.
- 1p ■ 13.** Welk doel heeft de laatste alinea van deze tekst vooral?
- A Een nadere uitleg geven.
B Een samenvatting geven.
C Een toekomstverwachting geven.
D Een verklaring geven.
E Een voorbeeld geven.

ARUBA

EXAMEN MAVO

2011

Tijdvak 1
Woensdag 18 mei
07.30 – 10.00

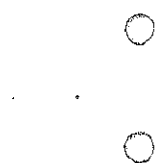
NEDERLANDS

LEESVAARDIGHEID

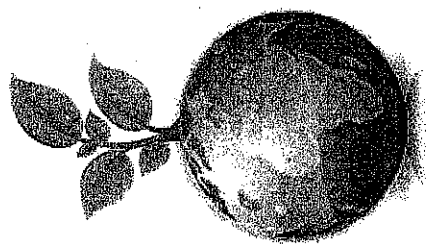
TEKSTBOEK

Dit tekstboek bestaat uit
3 lange teksten.
Er zijn 8 bladen, inclusief voorblad.
Maximaal aantal te behalen punten: 53

Het gebruik van een ééndelig woordenboek Nederlands is toegestaan.
Daarnaast is een tweetalig woordenboek vanuit en naar de doeltaal toegestaan,
in één band of twee afzonderlijke delen.

Duurzaam toerisme

1. Reizen is niet meer weg te denken uit ons bestaan. Toerisme is wereldwijd één van de grootste en snelst groeiende industrieën en daarmee 's werelds grootste werkgever. Voor veel landen, waaronder Aruba, speelt toerisme een belangrijke rol in de economie en is een zeer belangrijke bron van inkomsten en werkgelegenheid. Omdat toerisme zo groot is geworden, is de behoefte ontstaan om het zo in te richten dat we ook in de toekomst nog van vakanties kunnen genieten; dus het toerisme duurzamer te maken.
2. Het begrip duurzaam toerisme is, in tegenstelling tot wat veel reizigers denken, van toepassing op allerlei vormen van vakantie, zoals zon- en strandtoerisme, rondreizen, stedentrips, kampeer- en autovakanties en ecotoerisme. Toerisme wordt de laatste jaren dan ook steeds vaker ingezet bij natuurbehoud en armoedebestrijding, omdat het inkomsten genereert voor de bevolking en daarmee een volwaardig alternatief kan bieden voor niet-duurzame activiteiten zoals (illegale) houtkap en stropen.
3. Duurzaam toerisme kan worden omschreven als het maken van reizen en het tegelijkertijd rekening houden met het milieu, de mensen, de natuur en de cultuur, zodat reizen in de toekomst ook nog goed mogelijk is. Het komt er dus op neer dat toerisme alleen op een verantwoorde wijze mogelijk is als de leefomstandigheden van de plaatselijke bevolking, het behoud van de natuur en het bewaren van de oorspronkelijke omgeving in acht genomen wordt.
4. Duurzaam toerisme is niet louter en alleen iets voor reisondernemingen en vliegtuigmaatschappijen. De vakantieganger is daarbij ook een onmisbare schakel. Verre rondreizen en safari's maken is onmogelijk zonder vervoer per vliegtuig. De CO₂- uitstoot van vliegtuigen is echter schadelijk voor het milieu. Gelukkig is er een mogelijkheid om klimaatneutraal te vliegen. Zo biedt onder andere reisorganisatie Boer & Wendel in samenwerking met *GreenSeat* aan reizigers de mogelijkheid aan om de schadelijke CO₂-uitstoot van hun vliegreis te compenseren.
5. Steeds meer reisorganisaties proberen vakantiegangers over te halen om van hun vliegtuigstoel een *GreenSeat* te maken. De inkomsten hiervan worden geïnvesteerd in duurzame energieprojecten, aanplant, herbebossing en bescherming van bossen wereldwijd. Zo kan men op een eenvoudige wijze een bijdrage leveren aan het tegengaan van het klimaatprobleem en meteen de prachtige natuur op aarde in stand houden.

- 43 6. Bij boeking kan de reiziger aangeven of hij zijn vlucht wil compenseren. Hij selecteert
44 dan de juiste *GreenSeat* zone met bijbehorend compensatiebedrag. Op deze manier
45 kan iedere vakantieganger ook in de toekomst genieten van alle verre bestemmingen.

GreenSeat Compensatiezone vanuit Afrika	Kosten	Vluchtpool Totaal CO ₂	Aantal personen dat een reisplan kan maken met GreenSeat op deze CO ₂ vluchtpool
GreenSeat 1: Amerika	€ 12,00	1,0	50
GreenSeat 2: Europa	€ 31,00	2,6	130
GreenSeat 3: Azië	€ 50,00	4,2	210
GreenSeat 4: Australië	€ 71,00	6,0	300

* *Nietnaarvlieg* vliegen betekent compensatie van alle bij een vliegtuig vrijkomende broeikasgassen,
die door CO₂-uitstoot veroorzaakt worden.

- 46 7. Een van de voorwaarden voor een duurzame reis is dat de opgenomen activiteiten niet
47 schadelijk voor het milieu en sociaal verantwoord zijn. Excursies zijn duurzaam als ze
48 de toerist in contact brengen met de lokale bevolking en als de bevolking financieel
49 kan profiteren van het bezoek.

- 50 8. *Chance 4 All* is een organisatie die kansarme kinderen uit de townships in Kaapstad en
51 omgeving de mogelijkheid geeft om in hun vrije tijd bezig te zijn met muziek en dans.
52 De kinderen worden buiten school opgevangen om onder leiding van docenten een
53 dans of lied te leren. Er wordt getraind voor voorstellingen omdat de kinderen
54 regelmatig gevraagd worden ergens te komen optreden. De projecten zijn een
55 waardevol alternatief voor de harde, criminele leefomgeving binnen de townships.
56 Tijdens georganiseerde rondreizen in Zuid-Afrika, zoals de 17-daagse rondreis
57 *Klassiek Zuid-Afrika*, wordt een bezoek gebracht aan een van de townships bij
58 Kaapstad waar men kan genieten van een muziek- en dansvoorstelling opgevoerd door
59 kinderen van het *Chance 4 All*-project. In de reisom is een donatie opgenomen,
60 waarmee *Chance 4 All* onder andere lesmateriaal kan aanschaffen. Het bezoek aan de
61 township en het *Chance 4 All*-project is een goed voorbeeld van een aspect van
62 duurzaam toerisme. De toeristen tonen interesse in de lokale cultuur en maken direct
63 contact met de bevolking, daardoor zorgen zij ervoor dat de lokale gemeenschap
64 financieel profiteert van het toerisme.

- 65 9. Elk jaar weer neemt de douane duizenden voorwerpen in beslag van vakantiegangers.
66 Het gaat om souvenirs die van wilde dieren zijn gemaakt, veelal zelfs van met
67 uitsterven bedreigde diersoorten. In veel gevallen zijn toeristen die dit soort souvenirs
68 kopen zich er totaal niet van bewust dat ze iets doen wat verboden is. Deze souvenirs
69 worden in vakantieoord, op vliegvelden, in winkels en op markten overal op straat
70 aangeboden. Populair zijn sieraden van olifantenivoor, producten die van de schillen
71 van schildpadden zijn gemaakt, huiden van grote katten, leren handtassen van
72 reptielen, koraal en schelpen. Daarom is het verstandig om geen producten te kopen
73 die gemaakt zijn van wilde, bedreigde dieren. In plaats daarvan kan de lokale
74 bevolking gesteund worden door de aankoop van allerlei zelf gemaakte handwerken,
75 waar geen dier voor gedood is. Op deze manier heeft de illegale handel geen
76 inkomsten, maar wordt in plaats hiervan de lokale economie gesteund. Ook dat is
77 duurzaam toerisme.

- 37 **Herhalen, herhalen**
38 8. De beste manier om jonge kinderen iets te leren, is door te herhalen. Noem de
39 knuffelbeer steeds Beer als je deze geeft. Herhaal bewegingen als je wilt laten zien wat
een fietsbel doet en tel iedere keer de knopen van een jas die je dichtdoet.

- 40 9. Door steeds weer te wijzen naar voorwerpen en deze te benoemen, stimuleer je de
41 ontwikkeling van spraak. Ouders die meerdere talen spreken, kunnen dit ook goed in
42 het bijzijn van hun kind doen. Op jonge leeftijd kunnen gemakkelijk meerdere
43 'taalkaarten' in de hersenen ontstaan, waardoor kinderen verschillende talen goed leren
44 spreken.

- 45 **Liefde stimuleert brein**
46 10. Behave prikkel is het belangrijk om een kind liefdevol te behandelen. De hersenen
47 van kinderen die veel aandacht krijgen, ontwikkelen zich sneller dan die van kroost dat
48 wordt genegeerd. Sterker nog: een traumatische ervaring of chronisch aandachtstekort
op jonge leeftijd, veroorzaakt op latere leeftijd vaak leerproblemen.

- 49 11. Als ouder speel je dus een belangrijke rol bij de mentale ontwikkeling van je kind.
50 Methodes om een kind stimmer te maken bestaan echter niet, of berusten op fabeltjes.
51 Het is van belang om kinderen te prikkelen, zonder ze te overvoeren, want dat leidt
52 slechts tot frustratie, zo is door de jaren heen gebleken.

- 53 12. Vervacht geen hevige interactie bij een jonge baby, maar wees ook niet bang om een
54 kleuter volop puzzels en spelletjes voor te schieten. Dat maakt je kind niet slimmer,
55 maar stimuleert het wel in zijn of haar ontwikkeling.

Naar artikel van Guido Castagna www.gezondheidsnet.nl, 14 juli 2010

Kun je kinderen slim maken?

1. Ouders willen graag het beste in hun kind naar boven halen. Kun je een Mozartje kweken door klassieke muziek te laten horen aan je (ongeboren) baby? Fabels en feiten over de ontwikkeling van kinderen.
2. Nieuwe indrukken
3. Een jonge moeder maakt zich zorgen. Haar baby van een maand oud staart maar voor zich uit en lijkt nergens op te reageren. Ja, af en toe een huiltui, maar dat is het dan ook. Bezorgd als ze is, schakelt ze een arts in. De dokter stelt haar gerust. Er gaat veel meer om in het jonge kopje dan de moeder voor mogelijk houdt.
4. Voor baby's is alles wat ze zien, horen en voelen nieuw. Terwijl de fonkelende ogen zich maar op één punt in de verte lijken te richten, is het brein van de baby hard bezig om al die nieuwe indrukken te verwerken. In razend tempo maken neuronen verbindingen tussen de 100 miljard hersencellen die ieder mens vanaf z'n geboorte bij zich draagt. Geen wonder dus dat een kind de eerste drie maanden van zijn leven niet zichtbaar actief met zijn omgeving bezig is.

5. Wij je als ouder je baby toch prikkelen, leg je kind dan tegenover je en laat het voorwerpen zien, zoals lepels, boeken met plaatjes en cd-doesjes. Houd het voorwerp voor je en vertel erbij wat het is. Kijk er zelf ook naar, want zo maak je duidelijk dat dit een interessant ding is en kun je een reactie bij je kind uitlokken.
6. Als je kind ouder wordt, kun je steeds meer doen om het te prikkelen. Maar verwacht geen wonderen. Een baby van zes maanden zal geen letters kunnen lezen, welke hulpmiddelen en tactieken je ook in de strijd gooit. De ontwikkeling van een kinderebrein kun je stimuleren, maar het valt niet te forceren.

Sneller leren rekenen

7. Kinderen leren over het algemeen het snelst en het makkelijkst tussen hun derde en tiende levensjaar. Er zijn verschillende dingen die je kunt doen als ouder om leerprocessen tijdens die periode iets te versnellen. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat klassieke muziek dezelfde neuronen activeert die nodig zijn om wiskundige problemen op te lossen. Ook door het spelen van spelletjes leren kinderen sneller en makkelijker rekenen.
8. Peuters en kleuters hebben er al baat bij als ze voorwerpen (blokjes, knopen) tellen of een tekening maken waarbij ze genummerde puntjes met elkaar moeten verbinden. Maar maak het een kind niet te moeilijk. Dat kan een kind alleen maar frustreren en vergroot het rekenkundig inzicht niet. Houd er ook rekening mee dat de concentratieboog van een jong kind meestal beperkt is tot een minuut of vijf. Merk je dat je kind zijn aandacht begint te verliezen, dan is het van belang om het spelletje dat je speelt een beetje aan te passen of een nieuw interessant voorwerp tevoorschijn te toveren.

78
79
80
81
82
83
84
85
86

10. Zowel op de bestemming als in de voorbereiding kan men er een hoop aan doen om zijn reis duurzaam te maken. Toeristen dragen bij aan een beter behoud van milieu, natuur, cultuur en sociale structuur van de bevolking, als zij waar mogelijk met de volgende punten rekening houden. Respect voor de cultuur van de lokale bevolking. Dit houdt onder andere in dat er niet ongevraagd alles en iedereen gefotografeerd wordt en men bereid is zich aan te passen aan lokale kleding- en gedragsvoorschriften. Men gaat zuinig om met water- en elektriciteitsverbruik en laat het afval niet rond slingeren. Tot slot is het aan te bevelen om zich te verdiepen in de plaatselijke gewoonten, tradities, leefomstandigheden en omgangsvormen.

Naar een artikel van Boer & Wendel, Dé rondreizen & safari specialist, 2011

GreenSeat

Zonnen is ook gezond

1. Er wordt volop gewaarschuwd voor te lang zonnebaden en te veel blootstelling aan uv-straling. Dit zou je bijna weerhouden van een dagje strand... Maar wist je dat zonnen ook gezond is?

2. Zonlicht is niet alleen maar schadelijk, integendeel: uit onderzoek is gebleken dat zonlicht juist gezond is. We hebben allemaal een dagelijkse dosis zonlicht nodig om ons lichaam optimaal te beschermen en goed te laten functioneren. Je moet alleen zorgen dat je 'gedoseerd zont': niet te lang, niet te kort, met de juiste voorzorgsmaatregelen.

Gedoseerd zonnen

3. Dit zijn de factoren waar je rekening mee moet houden als je wilt gaan zonnen:
 - De soort en sterkte van de uv-straling.
 - Het aantal uren dat je zont (laat je huid langzaam wennen, 'bakken' is slecht).
 - Je huidtype (licht of getint, gevoeligheid pigment).
 - De juiste zonnebrandcrème (beschermingsfactor passend bij jouw huidtype).
 - Je leeftijd (een jonge huid zoals bij kinderen en personen jonger dan 20 jaar verandert van DNA-structuur na zonnebrand en verhoogt het risico op huidkanker op latere leeftijd).
 - Bescherming dragen (pet, shirtje of bloes, beschutting onder een parasol etc.).

Zonlicht voor vitamine D

4. Zonlicht betekent leven: onder invloed van licht en warmte komt in de natuur alles tot bloei. Datzelfde gebeurt - weliswaar ongemerkt - in je lichaam: onder invloed van zonlicht komen hormonen en stoffen vrij die allerlei chemische processen aansturen. Een goed voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld vitamine D.
5. Onder invloed van zonlicht wordt vitamine D aangemaakt in de huid. Dit prohormoon wordt afgegeven aan de bloedbaan en vervolgens door de nieren omgezet in een specifiek hormoon. Vitamine D heeft verschillende functies. Zo zorgt het voor de opname van calcium, dat weer noodzakelijk is voor de opbouw van het skelet en gebit (extra belangrijk voor kinderen, zwangere vrouwen en ouderen).
6. Vitamine D maakt uit cholesterol in de huid wordt cholecalciferol genoemd en heeft een natuurlijke functie als cholesterolverlager. Cholecalciferol blijkt een doeltreffender middel dan menig synthetische variant in tabletvorm. Verder is uit recent onderzoek gebleken dat vitamine D een beschermende rol zou kunnen hebben tegen borst-, darm- en prostaatkanker.

7. **Zonnen is gezond**
Wat is er nu relaxter dan even heerlijk onderuit in het zonnepje? Naast het grote psychologische effect hebben zonlicht en de warmte van de zon ook direct effect op de bloedcirculatie. Een goede bloedcirculatie is weer verantwoordelijk voor een juiste zuurstofvoorziening van het lichaam. Dit zorgt voor een stabiele hartslag en een goede regulering van bloeddruk en ademhaling. De zon werkt als katalysator voor al deze lichaamssystemen.

8. Verder kan een tekort aan zonlicht in de winterperiode een gevoel van vermoeidheid, neerslachtigheid en zelfs depressie veroorzaken. Zonlicht stimuleert namelijk de aanmaak van melatonine, een hormoon dat zorgt voor een natuurlijk wak- en slaapritme. Dit 'slaaphormoon' wordt door de pijnappelklier (epifyse) uit serotine gemaakt en gedurende de avond/nacht gereguleerd afgegeven aan de hersenen. Een verminderde hoeveelheid dag/zonlicht kan dus slaapproblemen en stemmingswisselingen veroorzaken.

Gezonde dagelijkse dosis

9. We hebben dagelijks een gezonde dosis zonlicht nodig om onze weerstand op peil te houden en om allerlei lichaamsprocessen te ondersteunen. Het is de kunst om de juiste hoeveelheid te bepalen: te veel zonlicht geeft risico's en complicaties, te weinig ongemakken en gebreken. Voor de gemiddelde blanke persoon is een kwartier zonlicht per dag al voldoende. Pigment vormt een natuurlijke bescherming van de huid en wie veel pigment heeft - een donkere huid - heeft langer nodig om aan zijn gezonde dagelijkse dosis zonlicht te komen. De tijd die je langer dan noodzakelijk in zonlicht doorbrengt, kan schadelijk zijn wanneer je onvoldoende beschermende maatregelen neemt.

Naar een artikel van Monique Hordijk uit www.gezondheidsnet.nl, 10 juli 2008

ARUBA

EXAMEN MAVO

2011

Tijdvak 1
Woensdag 18 mei

07.30 – 10.00

1^e correctie:

Meerkeuzevragen :

Open vragen :

Totaal
aantal punten :

2^e correctie:

Meerkeuzevragen :

Open vragen :

Totaal
aantal punten :

NEDERLANDS

LEESVAARDIGHEID

ANTWOORDBLAD

Maximaal aantal te behalen punten: 53

Naam: _____

School: _____

Examennr. _____

Antwoordblad Leesvaardigheid 2011 – tijdvak 1

Meerkeuzevragen: 26 punten

2.	6.	13.	24.	34.	39.
3.	7.	17.	25.	35.	42.
4.	9.	21.	26.	36.	43.
5.	10.	22.	30.	37.	44.
				38.	48.

Open vragen: 27 punten

1. _____
8.
 1. _____
 2. _____
 3. _____
11. _____
12. _____
14. _____
15. _____
16. _____
18. Alinea _____
19. _____
20. _____

23.

27.

1. _____

2. _____

28.

factoren

29.

1. _____

2. _____

31.

32.

1. _____

2. _____

33.

40.

41.

45.

46.

47.

Alinea _____

2p □ 32.

- Lees alinea 7.
Geef twee redenen waarom een juiste zuurstofvoorziening van het lichaam belangrijk is.
1. (Een juiste zuurstofvoorziening van het lichaam) zorgt voor een stabiele hartslag. (1) 2
2. Een goede regulering van bloeddruk en ademhaling. (1)

1p □ 33.

- Lees alinea 8.
Citeer de zin waarin een conclusie getrokken wordt.
"Een verminderde gevoeligheid dag/zonlicht kan dus slaapproblemen en stemmingswisselingen veroorzaken." (regel 50 – 52) 1

1p □ 40.

- Citeer de kernzin van het tekstgedeelte *Nieuwe indrukken* (alinea 2 en 3).
"Geen wonder dus dat een kind de eerste drie maanden van zijn leven niet zichtbaar actief met zijn omgeving bezig is." (regel 14 – 15) 1

1p □ 41.

- Lees alinea 3.
Citeer het zinsgedeelte waarin staat waarom een kind de eerste drie maanden van zijn leven niet zichtbaar actief bezig is met zijn omgeving.
"... (is) het brein van de baby hard bezig om al die nieuwe indrukken te verwerken." (regel 11 – 12) 1
Indien de hele zin geciteerd wordt. 0

1p □ 45.

- Citeer de kernzin van het tekstgedeelte *Herhalen, herhalen* (alinea 8 en 9).
"De beste manier om jonge kinderen iets te leren, is door te herhalen." (regel 37) 1

1p □ 46.

- In alinea 11 (regel 51 – 52) staat: "Het is van belang om kinderen te prikkelen, zonder ze te overvoeren, want dat leidt slechts tot frustratie, ..."
Geef de auteur met dit zinsgedeelte volgens de tekst een feit of een mening aan? (een) feit (⇒ regel 52: "zo is door de jaren heen gebleken") 1

1p □ 47.

- In alinea 11 (regel 51 – 52) staat: "... zonder ze te overvoeren, want dat leidt slechts tot frustratie, ..."
In welke alinea wordt hiervan een voorbeeld gegeven? 1
Alinea 7

Totaal: 53 punten
Na verwerking van de resultaten wordt de cesuur vastgesteld.

EXAMEN MAVO

2011

ARUBA

Tijdvak 1
Woensdag 18 mei

07.30 – 10.00

NEDERLANDS LEESVAARDIGHEID

Correctievoorschrift

Correctievoorschrift Leesvaardigheid 2011 – tijdvak 1

Meekeuzevragen leveren 1 punt per vraag op, totaal 26 punten.

2.	C	6.	B	13.	C	24.	C	34.	A	39.	D
3.	A	7.	C	17.	A	25.	B	35.	C	42.	A
4.	C	9.	C*	21.	C	26.	B	36.	B	43.	C
5.	B	10.	C	22.	D	30.	D	37.	D	44.	B
								38.	D	48.	A

*Uitleg bij vraag 9: Alinea 2 + 3 → argumenten; overtuigen en daarna alinea 4 → bevel; overhalen.

Open vragen, totaal 27 punten.

1p □ 1. Wat betekent de afkorting CARENSOL?
Caribbean Energy Solutions

1

3p □ 8. In alinea 2 (regel 8-12) staat de zin: "Toch is ... het menu."
Schrijf drie redenen op waarom er wereldwijd zo'n 1400 verschillende insectensoorten op het menu staan.
Raadpleeg alinea 2 en 3.

1p □ 23.

1. Ze vinden het lekker/ Insecten zijn lekker/ Lekker. (1)
2. Insecten zijn gezond/ Gezond. (1)
3. Minder belastend voor het milieu. (1)

Ok goed. Insecten vervangen vlees.

2p □ 27.

1p □ 11. In alinea 1 (regel 14) staat de zin: "Het is een soort Tamagotchi."
Citeer twee woorden uit de tekst vanuit blijkt wat Tamagotchi's zijn.
"digitale huisdieren" (regel 15)
Indien meer dan 2 woorden zijn gebruikt of één woord

1p □ 28.

Hoe komt het dat Nao volgens de tekst emoties bij de mens kan herkennen?
Citeer de zin uit de tekst die hier antwoord op geeft.
"Dat komt doordat hij eerdere interacties kan onthouden."
(regel 19 – 20)

2p □ 29.

De kern van de tekst Duurzaam toerisme kan verdeeld worden in drie delen:
Deel 1: alinea 2 en 3
Deel 2: alinea 4, 5 en 6
Deel 3: alinea 7, 8 en 9

1p □ 31.

Plaats bij ieder deel het juiste tussenkopje.
Kies uit: Duurzaam toerisme, Klimaat neutraal, Verantwoord reizen.
Let op: ieder tussenkopje mag je maar één keer gebruiken.

1p □ 14.

Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 1 (alinea 2 en 3) weer?
Duurzaam toerisme

1

1p □ 15.

Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 2 (alinea 4, 5 en 6) weer?
Klimaat neutraal

1

1p □ 16.

Welk tussenkopje geeft het beste de inhoud van deel 3 (alinea 7, 8 en 9) weer?
Verantwoord reizen

1

1p □ 18.

De titel van de tekst is Duurzaam toerisme.
In welke alinea staat hiervan een definitie?
Alinea 3

1

1p □ 19.

In alinea 4 (regel 33 – 34) staat: "een mogelijkheid om klimaatneutraal te vliegen."
Elders in de tekst wordt uitgelegd wat dit betekent.
Wat betekent klimaatneutraal vliegen volgens de tekst?
(Klimaatneutraal vliegen betekent) compensatie van alle bij een vliegreis vrijkomende broeikasgassen, die door CO₂-nystoot veroorzaakt worden.)

1

1p □ 20.

In alinea 4 komt het begrip GreenSeat aan de orde.
Waarom is het voor een reiziger belangrijk om een GreenSeat te boeken?
Citeer de zin die antwoord geeft op deze vraag.
Raadpleeg alinea 5 en 6.
"Op deze manier kan iedere vakantieganger ook in de toekomst genieten van alle vette bestemmingen." (regel 44 – 45)

1

1p □ 23.

In alinea 8 (regel 50) staat: "Chance 4 All is een organisatie (...)"
Citeer de zin die het beste aangeeft dat Chance 4 All voldoet aan de eisen van duurzaam toerisme.
"De toeristen tonen interesse in de lokale cultuur en maken direct contact met de bevolking, daardoor zorgen zij ervoor dat de lokale gemeenschap financieel profiteert van het toerisme." (regel 62 – 64)

1

Lees alinea 2.
De tekst noemt twee redenen waarom zonnen juist gezond is.
Schrijf deze twee redenen op.

1. (Om) ons lichaam optimaal te beschermen (1)
2. (Om) ons lichaam goed te laten functioneren. (1)

2

Met hoeveel factoren moet je volgens de tekst rekening houden als je wilt gaan zonnen?
6 factoren

1

- Lees alinea 3.
Noem twee gevolgen, voor kinderen en personen jonger dan 20 jaar, als ze zich niet beschermen tegen de verbranding van de huid door zonnestralen.
1. De DNA-structuur verandert (na zonnebrand). (1)
- 2. Het verhoogt het risico op huidkanker (op latere leeftijd). (1)

2

Lees alinea 6.
Noteer in één woord de functie van cholecalciferol.
Cholesterolverlagger
Indien meer dan 1 woord is gebruikt.

1